

Słowacja: prorodzinna ofensywa rządu

Krzysztof Dębiec

Od lipca Słowacja najpewniej znacząco zwiększy wsparcie dla rodzin z dziećmi – podwyższy ulgę podatkową na dziecko i wysokość świadczenia wychowawczego (zob. Aneks), a w styczniu 2023 r. uruchomi program mieszkań pod wynajem. Rodziny mogą również liczyć na jednorazowo podniesione świadczenie wychowawcze za maj – do 100 euro (zamiast standardowych niespełna 26 euro) na dziecko. Ponadto 24 maja parlament uchwalił dalszy wzrost ulgi podatkowej na dziecko oraz kwoty świadczenia wychowawczego, a także wprowadzenie dofinansowania w wysokości 60 euro miesięcznie na zajęcia dodatkowe dla dzieci. Przepisy, które miałyby wejść w życie 1 stycznia 2023 r., zawetowała jednak 9 czerwca prezydent Zuzana Čaputová, która skrytykowała przede wszystkim zastosowanie przyspieszonej ścieżki legislacyjnej (nie miała zastrzeżeń do obowiązującej od lipca części pakietu). Wspierające głowę państwa media liberalne odnoszą się do nowych regulacji negatywnie, wskazując m.in. na brak środków budżetowych i ryzyko spadku wpływów podatkowych samorządów. Prezydent zapowiedziała już skierowanie ustawy do Sądu Konstytucyjnego, gdyby parlament oddalił jej weto.

Program mieszkań pod wynajem, przyjęty 25 maja przez Radę Narodową na wniosek koalicyjnej partii Jesteśmy Rodziną, został podpisany przez Čaputová 8 czerwca. Jego cel to rozszerzenie od przyszłego roku oferty takich lokali oraz obniżenie ich cen, co ma nastąpić dzięki udzieleniu preferencji inwestorom budującym bloki mieszkalne na wynajem lub za sprawą wykupu mieszkań od deweloperów. Państwo zagwarantuje inwestorom, że zasady najmu nie zmienią się przez 25 lat oraz zabezpieczą ich przed nadużyciami najemców. Wsparcie ze strony władz obejmuje ponadto: obniżenie do 5% stawki VAT na budowę lub przekształcenie mieszkań pod wynajem oraz zwolnienie z obowiązku odprowadzania podatków i składek od dopłat pracodawców do wynajmu lokali mieszkaniowych przez pracownika (4 euro za m², ale nie więcej niż 360 euro miesięcznie). Szczegóły (w tym sposób wyliczania czynszu) ma zaproponować rządowi nowa agencja państwowa, którą mają w tym roku powołać Kancelaria Rządu i Ministerstwo Finansów.

Komentarz

- Pakiet świadczeń na rzecz dzieci przedstawiany jest jako urzeczywistnienie „rewolucji prorodzinnej” zapowiadanej od wielu miesięcy przez część koalicji rządzącej, ale też jako rozwiązanie łagodzące negatywne skutki inflacji. Zwłaszcza partie OĽaNO i Jesteśmy Rodziną liczą na odzyskanie poparcia, które od wyborów w lutym 2020 r. spadło – odpowiednio – z 25 do 8–11% i z 8,3 do 6–7%. Ofensywa socjalna następuje w trudnym dla społeczeństwa momencie przyspieszenia tempa wzrostu cen i w warunkach

niepewnych perspektyw gospodarczych. 16 maja Komisja Europejska obniżyła prognozę wzrostu gospodarczego Słowacji w br. z 5 do 2,3%, tj. najbardziej spośród państw UE względem przewidywań z lutego. Gospodarka, silnie uzależniona od przemysłu, a zwłaszcza branży motoryzacyjnej (największa produkcja aut *per capita* na świecie), odczuwa skutki wysokich kosztów energii i problemów z ciągłością dostaw. Majowa inflacja (12,6% r/r) była najwyższa od 22 lat (wzrost r/r odnotowano 16. miesiąc z rzędu), a w I kwartale br. realne wynagrodzenia spadły o 1,4% r/r. Choć ceny paliw są o ponad jedną trzecią wyższe niż przed rokiem, to Słowacja – jako jedyne państwo Grupy Wyszehradzkiej – nie wprowadziła żadnych środków łagodzących ten trend, choćby symbolicznych (*vide* obniżenie przez Czechy akcyzy o niespełna 30 gr/l). Wprawdzie rząd rozważa zmniejszenie akcyzy na paliwa lub/i stawki VAT na podstawowe artykuły spożywcze (z 10 do 5%), lecz zarazem poszukuje źródeł pokrycia spadku dochodów budżetowych, który te obniżki by za sobą pociągnęły. Jest to tym trudniejsze, że koalicji nie udało się osiągnąć konsensusu w sprawie opodatkowania rosyjskiej ropy wykorzystywanej przez spółkę paliwową Slovnaft (grupa MOL).

- Pakiet stanowi próbę nadrobienia wieloletnich zaniedbań w obszarze polityki prorodzinnej. Według ostatnich dostępnych danych OECD (za 2017 r.) Słowacja przeznaczala na świadczenia rodzinne 1,7% PKB, co było nie tylko najgorszym wynikiem wśród należących do UE państw regionu (w Czechach – 2%, w Polsce, Austrii i na Węgrzech – 2,6%), lecz także jednym z niższych wśród krajów OECD, gdzie średnia wynosi 2,1% PKB. O ile przeciętne nominalne wynagrodzenie wzrosło na Słowacji od 2013 r. o 51%, przychody z VAT i akcyzy – o 47%, a z PIT – o 94%, o tyle główne świadczenie rodzinne – dodatek na dziecko – zwiększyło się w ciągu ostatnich dziewięciu lat o zaledwie 12% (z 23,1 do 25,88 euro). Wydatki na politykę prorodziną przez niemal całe ostatnie trzy dekady były zmniejszane lub pozostawały na niezmiennym poziomie. Rządy lewicy od 2006 do 2020 r. (z półtoraroczną przerwą) skupiały się głównie na wsparciu dla seniorów, stanowiących ważną dla niej grupę wyborców. Kierownictwo Smeru obawiało się bowiem, że podnoszenie świadczeń na dzieci zostanie uznane przez część społeczeństwa za wspieranie wielodzietnych rodzin mniejszości romskiej, stanowiącej 9% ludności kraju (drugi najwyższy odsetek w UE, po Bułgarii). Lider tej partii Robert Fico gra teraz tymi uprzedzeniami i przekonuje, że pomoc obecnego gabinetu „nakierowana jest na Romów”, a „Matovič chce kupić ich głosy”. Aby osłabić te zarzuty, rząd przeznaczył na świadczenia gotówkowe tylko jedną piątą kwoty wsparcia dla rodzin. Smer w 2019 r., około sześciu miesięcy przed wyborami, wprowadził natomiast „obiady za darmo” (dofinansowanie w wysokości 1,3 euro za obiad). Centroprawica ograniczyła jednak tę formę pomocy do dzieci z ubogich rodzin.
- Pakiet prorodzinny zostanie w jednej czwartej sfinansowany z wyższych (wskutek inflacji) wpływów budżetowych. Źródło pozostałej części środków stanowi dopiero przedmiot analiz. Zapewne dojdzie też do zwiększenia i tak stosunkowo wysokiego zadłużenia kraju: dług publiczny Słowacji wyniósł na koniec 2021 r. 63% PKB (Polski – 54%, a Czech – 42%). Dzięki przynależności do strefy euro oprocentowanie 10-letnich obligacji skarbowych (2,25% r/r) jest jednak niższe nie tylko w porównaniu do oprocentowania analogicznych obligacji polskich (4,9%), lecz także czeskich (3,4%).

- Ofensywa prorodzinna może pomóc głównej partii koalicji rządzącej wzmocnić jej konserwatywno-socjalny profil. Kwestia pakietu dla rodzin była przez szefa OĽaNO Igora Matoviča przedstawiana jako starcie konserwatystów z „asocjalnymi” liberałami reprezentowanymi przez Čaputovą. Nurt konserwatywny i chrześcijański w OĽaNO odgrywał już istotną rolę programową (pozwolił ugrupowaniu przejąć część elektoratu Ruchu Chrześcijańsko-Demokratycznego), choć jego przedstawiciele nie odnotowali sukcesów np. w staraniach o zaostrzenie ustawy antyaborcyjnej. Obecnie Matovič upatruje w polityce prorodzinnej wyrazistego motywu, który mógłby mu pomóc zdobyć głosy w kolejnych wyborach (za niespełna dwa lata lub przedterminowych). Ma bowiem świadomość, że dotychczasowy antykorupcyjny i antyestablishmentowy przekaz OĽaNO traci na wiarygodności (zwłaszcza po latach rządów z partią Jesteśmy Rodziną, której politykom stawiane są zarzuty korupcyjne). Sam Matovič prowadzi w rankingu najmniej wiarygodnych polityków – nie ufa mu aż 88% Słowaków, zaś przeciwnie zdanie wyraża jedynie 11% obywateli (badanie agencji Focus z 22 maja).
- Program mieszkań pod wynajem przyjęto pod wpływem nacisków prosocjalnej partii Jesteśmy Rodziną. Jego efektywność może się jednak okazać ograniczona. W toku prac zredukowano bowiem zakres projektu – ma powstać 10 tys. mieszkań w ciągu pięciu lat, a nie 25 tys. rocznie, jak deklarował w kampanii szef tego ugrupowania Boris Kollár. Dotychczas w kraju co roku oddawano do użytku 6–7 tys. mieszkań. Ponadto ciężar ich budowy (zgodnie z wzorcami austriackimi) przerzucono z państwa na prywatne firmy deweloperskie lub inwestycyjne, które uzyskają preferencje podatkowe i gwarancje finansowe. Nadzorujący projekt wicepremier Štefan Holý twierdzi, że widać „ogromne zainteresowanie z obu stron” (tj. ewentualnych wynajmujących i inwestorów), a rozmowy prowadzone są z potencjalnymi inwestorami z Austrii, Czech, Szwecji i Holandii. Potrzebę zwiększenia rynku mieszkań pod wynajem uwypukliły doniesienia o ograniczeniu podaży i podniesieniu cen najmu lokali w związku z przyjęciem uchodźców z Ukrainy. W regionach stołecznym, koszyckim i trnawskim liczba takich ofert spadła w ciągu dwóch miesięcy (do czerwca) o połowę. Pierwsze mieszkania w ramach nowego programu mają powstać pod koniec przyszłego roku w Nitrze, która już od kilku lat notuje rosnące zainteresowanie nimi, będące konsekwencją uruchomienia tam dużego zakładu produkcyjnego Jaguar LR.

ANEKS

Pakiet wsparcia dla rodzin z dziećmi

W przyjętej przez parlament wersji pakietu przewidziano:

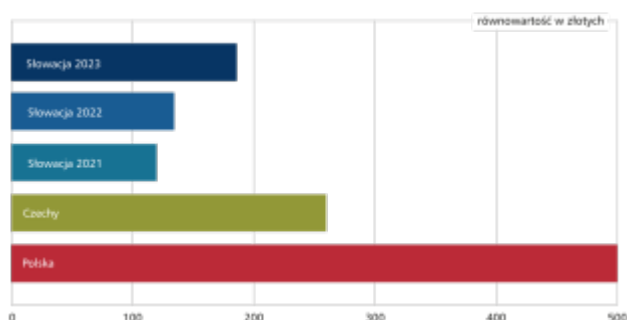
- wprowadzenie od 1 stycznia 2023 r. świadczenia w wysokości 60 euro miesięcznie na zajęcia dodatkowe dla dzieci wieku 5–18 lat;
- znaczący wzrost ulgi podatkowej na dziecko przed 15. r.ż. – z 43,6 euro lub 47,2 euro miesięcznie (odpowiednio na dziecko w wieku 6–15 lat i do 6. r.ż.) do 70 euro od lipca i 100 euro od stycznia 2023 r. – i na dziecko od 15. r.ż. (do pełnoletności albo ukończenia szkoły, ale nie dłużej niż do ukończenia 25. r.ż.) – z 23,6 do 40 euro od lipca i 50 euro od stycznia 2023 r. (przy czym ulga nie może przekroczyć określonego odsetka tzw.

częściowej podstawy opodatkowania – tj. wynagrodzenia brutto pomniejszonego o składki – wynoszącego od 20% przy jednym dziecku do 55% przy sześciu lub większej ich liczbie); ulga u osób zatrudnionych może być uwzględniana w comiesięcznych wypłatach (zwiększając wynagrodzenie netto) lub w corocznych rozliczeniach podatkowych, przy czym samozatrudnieni mają tylko tę drugą możliwość;

- zwiększenie świadczenia wychowawczego z 25,88 euro na dziecko do 30 euro od lipca i 40 euro od stycznia 2023 r.; świadczenia wypłacają urzędy pracy.

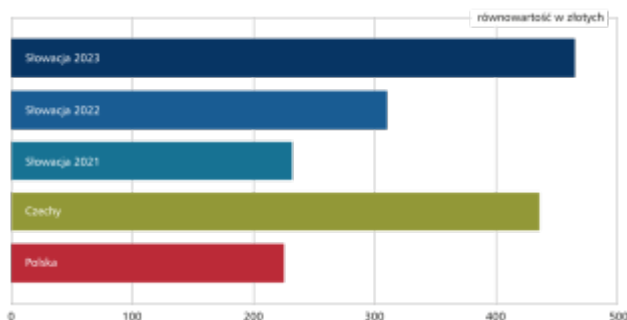
Porównanie wybranych świadczeń i ulg na dzieci na Słowacji, w Czechach i w Polsce

Wykres 1. Maksymalne bezpośrednio wypłacane świadczenie wychowawcze (miesięcznie na dziecko, za br. – o ile nie podano inaczej)

W Czechach wysokość świadczenia wychowawczego zależy od wieku dziecka (wyższą kwotę otrzymuje się na starsze dziecko). Jest ono wypłacane w zwykłej bądź podwyższonej wysokości; w praktyce większość rodziców kwalifikuje się do zwiększonej kwoty świadczenia (nie przysługuje ona, gdy oboje rodzice nie poszukują zatrudnienia ani nie są na zwolnieniu zdrowotnym, emeryturze itp.). W przypadku Słowacji porównano stan w 2021 r., obowiązujący od lipca 2022 r. i na 2023 r. – przy założeniu wejścia w życie przyjętego przez parlament pakietu w całości.

Wykres 2. Maksymalne zwolnienie podatkowe (miesięcznie na dziecko, za br. – o ile nie podano inaczej)

W Polsce i Czechach wysokość ulgi zależy przede wszystkim od liczby posiadanych dzieci (w Polsce największe ulgi przysługują na czwarte i kolejne dzieci, a w Czechach – na trzecie i kolejne), a na Słowacji – od ich wieku (wyższe ulgi przysługują na młodsze dzieci). Nie uwzględniono dodatkowych ulg dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami (w Czechach ulga jest podwajana). W przypadku Słowacji porównano stan w 2021 r., obowiązujący od lipca 2022 r. i na 2023 r. – przy założeniu wejścia w życie przyjętego przez parlament pakietu w całości.